HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מהו דתימא אם איתא דילדה קלא הוה ליה קא משמע לן אימר אפולי אפיל:

הדרן עלך השוחט

א) **אלו** טרפות בבהמה [א]נקובת הושט [ב]ופסוקת הגרגרת [ג]ניקב קרום של מוח [ד]ניקב הלב לבית חללו [ה]נשברה השדרה ונפסק החוט שלה ב) [ו]ניטל הכבד ולא נשתייר הימנו כלום ג) [ז]הריאה שניקבה או שחסרה ר"ש אומר ד) עד שתינקב לבית הסמפונות [ח]ניקבה הקבה [ט]ניקבה המרה [י]ניקבו הדקין ה) [כ]הכרס הפנימית שניקבה או שנקרע רוב החיצונה רבי יהודה אומר [ל]הגדולה טפח והקטנה ברובה [מ]המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ [נ]נפלה מן הגג [ס]נשתברו רוב צלעותיה [ע]ודרוסת הזאב רבי יהודה אומר [פ]דרוסת הזאב בדקה ודרוסת ארי בגסה [צ]דרוסת הנץ בעוף הדק ודרוסת ו)הגס א] בעוף הגס [ק]זה הכלל כל שאין ז)כמוה חיה טרפה: **גמ'** א"ר שמעון בן לקיש רמז [ר]לטרפה מן התורה מנין [1]ובשר בשדה טרפה לא תאכלו אלא רמז ח)לטרפה שאינה חיה מן התורה מנין דקתני סיפא זה הכלל כל שאין כמוה חיה טרפה מכלל [ש]דטרפה אינה חיה מנא לן דכתיב [2]וזאת החיה אשר תאכלו ט)חיה אכול שאינה חיה לא תיכול מכלל דטרפה לא חיה ולמאן דאמר י)טרפה חיה מנ"ל נפקא ליה מזאת החיה אשר תאכלו זאת החיה אכול חיה אחרת לא תיכול מכלל דטרפה חיה ואידך האי זאת מאי עביד ליה לכדתנא דבי רבי ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל זאת החיה אשר תאכלו מלמד שתפס הקב"ה מכל מין ומין והראה לו למשה ואמר לו זאת אכול וזאת לא תיכול ואידך נמי מבעי ליה לכדתנא דבי ר' ישמעאל אין ה"נ אלא טרפה חיה מנא ליה נפקא ליה מאידך תנא דבי ר' ישמעאל דתנא דבי ר' ישמעאל [3]בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל אלו שמונה עשרה טרפות שנאמרו למשה מסיני ותו ליכא והא איכא כ)בסגר ושב שמעתתא

בשלמא

רש"י

מהו דתימא אם איתא דילדה קלא הוה ליה. ומידע ידעי דמשקר: **קמ"ל.** ר' אלעזר דאימר אפולי אפיל: לישנא אחרינא הא דר' אלעזר ור' אבהו לא גרסינן וה"ג **לאתויי עולה יולדת מהו דתימא אימא ילודי יליד קמ"ל דאם איתא דאוליד קלא אית לה.** ובשיש לו אשה מתוקמא מתניתין ואיצטריך לתנא למתנייה בזה הכלל דמהו דתימא ניחוש לה למאן דחזי סבר בלינעא אוליד קמ"ל. זה שמעתי ועיקר הוא חדא דהא לא ב]אמרו והאי מהו דתימא בכל הנך שמעתא דאמוראי דלא שאנו דלעיל אמתניתין דזה הכלל ג) קמא אמרו מהו דתימא ואורחא דגמרא למימר מהו דתימא אכלל דמתניתין ועוד בשאין לו אשה למה ליה למתנייה זה הכלל לאתויי פשיטא למאי ניחוש לה:

הדרן עלך השוחט

אלו טריפות. כל נקב במשהו: **פסוקה.** לרחבה ברובה: **לבית חללו.** ואם לא הגיע לחלל קתני סיפא מ) דכשרה: **נשברה השדרה ונפסק החוט.** חדא היא וטרפות דידה משום חוט הוא ונשברה השדרה דקתני אורחא דמילתא נקט דפסיקת החוט ע"י שבירת שדרה היא: **או שחסרה.** בגמרא פריך (לקמן דף מז:) היינו נקב: **סמפונות.** קנוקנות קטנות המתפשטות בתוך הריאה שהדם נובע ג]בה כשחותכים אותה: **הכרס הפנימית.** בגמרא (לקמן נ:) מפרש: **שניקבה.** במשהו: **רוב החיצונה.** בגמרא (שם דף נ:) מפרש: ד]**גדולה וקטנה.** לא גסה ודקה קאמר אלא א] על [שור] קטן ושור גדול אם נקרע טפח בשור אע"ג דלא הוי רובא: **המסס.** צינפויי"ל: **ובית הכוסות.** סוף הכרס שקורין פנצ"א עשוי ככובע וקרוי בית הכוסות והמסס מחובר בו וסביב סביב לחיבורם כשאתה מבדילן יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס ה]מבית הכוסות להמסס ומהמסס לקבה ומהקבה לדקין: **שניקבו לחוץ.** שהנקב נראה מבחוץ וכגון שניקבו או זה או זה שלא במקום חיבורן לאפוקי (א) שניקבו במקום חיבורן בשתי דופנותיהן והנקב הולך מחללו של זה לחללו של זה: **נפלה מן הגג.** ושחטה מיד טרפה אף על פי שאין שבר נראה בה חוששין שנתרסקו ונתפרקו אבריה ואין טעם בטרפות שהלכה למשה מסיני הן. ובגמרא (לקמן דף נא:) אמר שאם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה ואע"פ שלא עמדה: **נשתברו רוב צלעותיה.** בלא שום נפילה טרפה ובגמרא (שם דף נב.) מפרש מאי רוב: **דרוסת הזאב.** שהכה בצפרניו ומטיל בה ארס ושורפה בדקה אבל בגסה לא אלים זיהריה למיקלייה: **ודרוסת ארי בגסה.** וכל שכן בדקה ותנא קמא סבר אלים זיהריה דזאב למקלייה נמי לגסה: **הנץ.** ס) אשפרוי"ר: **בעוף הדק.** לפריס ויונים: **ודרוסת הגס.** אוסטויי"ר: **בעוף הגס.** אווזות ותרנגולים: **זה הכלל.** בגמרא (לקמן נד.) מפרש לאתויי מאי: **כל שאין כמוה חיה.** שלקתה מכה שאין בהמה לקויה דוגמתה ראויה לחיות: **גמ' ובשר בשדה טרפה.** ואע"ג דילפינן מיניה בעלמא (מכות דף יח.) בשר קדשים שיצא חוץ ממחיצתו מ"מ טרפה ו]משמע טרפה ממש: **אלא.** מנין לטרפה שאין סופה לחיות. לפרושי מתניתין דקתני כל שאין כמוה חיה טרפה אלמא טרפה אינה חיה: **זאת החיה.** קרי ביה זאת חיה: **ולמ"ד טרפה חיה.** לקמן בפרקין (דף נז:) אמרו לו והלא הרבה מתקיימות שתים ושלש שנים: **זאת החיה.** זאת מיעוטא הוא והכי משמע זאת סתם בהמות שהן חיות אכול: **חיה אחרת.** כגון טרפה ז]דאע"פ שהיא חיה לא תאכל: **ובין החיה אשר לא תאכל.** אע"פ שחיה לא תאכל: **שמונה עשרה טרפות.** לאו מקרא קמישתמעי אלא הלכה למשה מסיני הן: **ותו ליכא.** אלא שמונה עשר:

בשלמא

תוספות

אלו טרפות. אי גרסינן אלו ניחא ואי גרסינן ואלו יש לפרש דקאי אפלוגתא דר' ישבב ור' עקיבא ס) והודה לו ר' עקיבא דנבלה או קאי אכל הני ח] שחיטתו פסולה דלעיל דהוי פסול שאירע בשחיטה והוי נבלה וקאמר הכא ואלו הן ט] טרפות: **ניקב** הלב לבית חללו. בשאר נקובי לא איצטריך למיתני לבית חללו שהן דקין י] ופשיטא שאין נקב חשוב בהם כלל אם לא ניקב לבית חללו אבל לב שהוא עב ס"ד שאם ניקב בעומק שהוא חשוב נקב וניטל הלב והריאה והדקין לא איצטריך למיתני דבכלל נקובים הוא דאף על גב דבטחול אמר בגמרא ע) דניטל כשר וניקב טרפה בכל הני נקובים דתנא פשיטא דכל שכן ניטל וניקבה המרה נמי נראה דכ"ש ניטל דטריפה ומ"מ ניטלה הכבד ולא נשתייר הימנה כלום איצטריך דאפשר להיות דניטל כל הכבד ולא המרה שניטל כל בשר הכבד ונשאר המרה דבוקה בגידי הכבד והסמפונות והא דתנן (לקמן דף נד.) גבי ואלו כשרות ניקב הלב ולא לבית חללו צריך לומר דמהכא לא הוה שמעינן דהוה אמינא יא] ה"ה סמוך לבית חללו דסופו לינקב עד בית החלל והא דקתני ניקבה הגרגרת כשרה היינו משום דבעי למיתני נסדקה ונשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה איצטריך דאי מהכא ה"א או הא או הא אי נמי ה"א דבעיא תרתי קא משמע לן דבחוט תלי מילתא וניטל הכבד יב] פ) ולא נשתייר הימנה כזית פריך בגמרא (לקמן מו.) רישא לסיפא: **או** שחסרה. מפרש בגמרא צ) או שחסרה מבפנים ולמ"ד חסרון מבפנים לא שמיה חסרון מפרש ניקבה לרבנן או שחסרה לר"ש דאמר עד שתינקב לבית הסמפונות ובחסרון כל שהוא מודה: **דרוסת** הנץ. גבי טרפות עוף הוא שייך למיתני אלא משום רבי יהודה תנא ליה הכא: **דרוסת** הנץ. גרסי' בתוספתא [פ"ג] ובערוך [ערך נץ ד'] וכן יסד הפייט בסליחות ק) תוחלת ישראל מדרס ר) הגס ונץ אפרוחים קרולים וטעמא לא משום דסופו לינקב דא"כ בכלל נקובה היא ומהאי טעמא לא תני במתניתין דמיא לדיותא ודמיא לבישרא ש) אלא טעמא דדרוסה שהארס שורף וסופה למות יג]: **זאת** החיה מלמד שתפס הקב"ה כל מין ומין והראה למשה. והא דלא חשיב ליה בהקומץ רבה (מנחות דף כט.) גבי שלשה דברים שנתקשה משה מנורה ראש חדש ושרצים יד] ולא חשיב נמי הא דאמר במדרש ת) כמין מטבע אש הראה הקדוש ברוך הוא למשה דכתיב זה יתנו א) שמא לא חשיב אלא מידי דנתקשה אבל הני אע"פ שהראהו לא נתקשה בהן אלא שתמה על הדבר מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו הראהו הקב"ה להבחין היטב ולהודיע לישראל וכן הכא להראות לישראל איזו היא אסורה ואיזו היא מותרת:

והא

מסורת הש"ס

א) לעיל לב., ב) גיטין סט., ג) [לקמן מז: מח: גיטין סט.], ד) [לקמן מה:], ה) [לקמן נג:], ו) [גרס' ערוך ערך גז א' הגז], ז) [עיין תוס' לעיל לב. סוף ד"ה ורמינהו], ח) [לקמן עה. קמ. תמורה יא: נדה כד. בכורות ג.], ט) [לעיל לז.], י) [לקמן מז: עה. קמ. תמורה יא: נדה כד. בכורות ג.], כ) [פירוש רש"י על זה תמצא בריש ע"ב], ל) כ"א קא, מ) [לקמן נד.], נ) [עיין תוס' לקמן סג. ד"ה נץ וכו'], ס) [לעיל לב.], ע) [לקמן נה.], פ) [ונשתייר הימנה כזית כצ"ל], צ) [לקמן מח:], ק) [ליום שני של עשרת ימי תשובה], ר) [צ"ל הגז], ש) [לקמן מז:], ת) [תנחומא תלא ט] [וכן שקלים פ"א ה"ד], א) [עיין תוס' מנחות כט. ד"ה שלשה],

תורה אור השלם

1. וְאַנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכֵלוּ לַכֶּלֶב תַּשְׁלִכוּן אֹתוֹ: שמות כב ל
2. דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ: ויקרא יא ב
3. לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל: ויקרא יא מז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שניקבו וכו' לאפוקי. נ"ב ועיין לקמן בדף נא ע"א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה גדולה וקטנה וכו'. אלא עגל קטן וכו' כצ"ל:

מוסף רש"י

ובית הכוסות. ככובע ובתוכו כמין כוסות (הפרדס עמ' קמו). **נפלה מן הגג.** ואע"פ דלא חזינן ביה מכה אלא שאין יכול לעמוד (ב"ק נ:).

שיטה מקובצת

א] בעוף הגס. נ"ב עי' תוס' זבחים דף ע ע"ב: ב] חדא דהא לא אמרן האי מהו דתימא: ג] שהדם נובע מהם כשחותכין אותה: ד] מתיבת גדולה וכו' עד סה"ד נרשם עליו ונ"ב שלא נמצא בס"י: ה] מבית הכוסות להמסס נ"ב בקצת ס"י כתוב למסס: ו] ואע"ג דילפי' מיניה בעלמא בשר קדשים שיצא חוץ ממחיצתו מ"מ טרפה כמשמעו. כך מצאתי בס"י ובקצת פירושים כתב יד מסיים בה דהא מצי למכתב ובשר בשדה טרפה למה לי ע"כ: ז] חיה אחרת כגון טרפה אע"פ שהיא: ח] או קאי אכל הני דשחיטתן פסולה דלעיל דהוי פסול שאירע: ט] וקאמר הכא ואלו הן הטרפות כך מצאתי בתוס' כ"י וכן הוא בתוס' שאנץ: י] ופשיטא שאין נקב חשוב. נ"ב נ"א בקצת תוס' כ"י שאין הנקב נראה בהן כלל אלא לבית חללם: יא] דה"א דה"ה סמוך: יב] וניטל הכבד ונשתייר הימנה כזית: יג] שהארס שורף וסופה למות מחמתו כצ"ל והס"ד: יד] ושרצים דלא חשיב אלא היכא דכתיב זה אבל הכא כתיב זאת ומיהו קשה דלא חשיב נמי הא דאמרי' וכו' כך כתוב בתוס' כ"י:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ג מהל' שחיטה הלכה יט ופ"ז הלכה א סמג עשין סג טוש"ע יו"ד סימן לג סעיף ג:
ב ב מיי' שם פ"ג הלכה כג סמג שם טוש"ע יו"ד סי' לד סעי' א:
ג ג מיי' שם פ"ו הל"ג סמג שם טוש"ע יו"ד סימן לא סעיף א:
ד ד מיי' שם הל"ה סמג שם טוש"ע שם סי' מ סעיף א:
ה ה מיי' שם פ"ט הל"א סמג שם טוש"ע שם סימן לב סעי' א:
ו ו מיי' שם פ"ח הל' כא סמג שם טוש"ע שם סי' מא סעי' א:
ז ז מיי' שם פ"ו הל"א ופ"ז הלכה א סמג שם טוש"ע שם סי' לו סעי' א [וסימן לה סעיף א]:
ח ח מיי' שם פ"ו הל"י סמג שם טוש"ע יו"ד סי' מח סעי' א:
ט ט מיי' שם הל"ו סמג שם טוש"ע יו"ד סי' מב סעי' א:
י י מיי' שם הל"ג סמג שם טוש"ע יו"ד סי' מו סעיף א:
יא כ ל מיי' שם הל"א סמג שם טוש"ע יו"ד סי' מח סעי' ב ג:
יב מ מיי' שם טוש"ע שם סעי' ז:
יג נ מיי' שם פ"ט הלכה [ח] ט סמג שם טוש"ע יו"ד סי' נח סעי' א:
יד ס מיי' שם פ"י הל"א סמג שם טוש"ע יו"ד סי' נד סעי' א:
טו ע פ מיי' שם פ"ה הל"ד סמג שם טוש"ע יו"ד סי' נז סעי' א:
צ [מיי' שם הלכה ה ו טוש"ע שם סעיף ג]:
טז ק מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הל"ט [ופ"ה מהלכות שחיטה ה"א ופי"א ה"א] טוי"ד סי' כט [וטוש"ע י"ד סימן נז סעיף יח]:
ר [מיי' פ"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו ז ח ופ"ה מהלכות שחיטה הלכה ג]:
ש מיי' פ"ד מהל' מאכ"א הל"ט [ופ"ה מהלכות שחיטה ה"א ופי"א ה"א] טוי"ד סימן כ"ט [וטוש"ע י"ד סימן נז סעיף יח]:

לעזי רש"י

צינפויי"ל [צינפיי"ל]. הקיבה השלישית של מעלי-הגירה.
פנצ"א. הקיבה הראשונה של מעלי גירה.
אשפרויי"ר [אישפרויי"ר]. נץ.
אוסטויי"ר [אושטויי"ר]. נץ גדול.

רבינו גרשום

מהו דתימא ילודי ילדה וליהוי חשוב עולה וליהוי פסול משום קדשים קמ"ל דאם אולידה קלא אית לה:

הדרן עלך השוחט

אלו טרפות. נקובת הושט. כלומר בכל שהוא: מנלן דכתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו כל בשר שהוא חי (מן השדה) [והיא] טרפה לא תאכלו וכולל בין בהמות ובין חיות ובין עופות. ולמ"ד דטרפה חיה מנא ליה כלומר מנא ליה דחיה. זאת החיה אכול. כלומר בריאה: חיה אחרת לא תאכל. מכלל דטרפה חיה: ואידך האי זאת מאי עביד ליה: והא איכא בסגר ושב שמעתתא. כלומר ותו ליכא אלא שמונה עשרה